

Ilona Banasiak

Uniwersytet Warszawski

<https://orcid.org/0000-0002-3096-2839>

ie.banasiak@uw.edu.pl

Magdalena Olpińska-Szkiełko

Uniwersytet Warszawski

<https://orcid.org/0000-0002-2996-3885>

m.olpinska@uw.edu.pl

Mateusz Patera

Uniwersytet Warszawski

<https://orcid.org/0000-0002-8888-9777>

mateusz.patera@uw.edu.pl

***Edukacja językowa w Polsce: stan, wyzwania
i perspektywy rozwoju.
Część I: Nauczanie języków mniejszości narodowych
i etnicznych, języka regionalnego oraz języków
obcych***

Language education in Poland: Status, challenges, and future development. Part I: Teaching of national and ethnic minority languages, regional languages, and foreign languages

This report analyses the current state, challenges, and future prospects of language education in Poland. It presents statistical data on the teaching of national and ethnic minority languages, the regional language, and foreign languages, as well as an assessment of

Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

its effectiveness. Although language education in Poland aligns with EU recommendations, its outcomes require improvement. The 2021 Census shows that over 1.7 million people in Poland use a language other than Polish at home, yet minority and regional language education attracts relatively few students. English dominates foreign language learning, with nearly all students studying it as the compulsory subject. Despite extensive instruction, proficiency in English and other foreign languages remains low, as indicated by exam results. As an EU member state, Poland is committed to enhancing the effectiveness of language education. The report emphasises the need for innovative approaches to improve language acquisition and promote overall linguistic diversity in Poland.

Keywords: teaching national minority languages, teaching ethnic minority languages, teaching regional language, teaching foreign languages, results of the eighth grade exam, results of the high school leaving exam

Słowa kluczowe: nauczanie języków mniejszości narodowych, nauczanie języków mniejszości etnicznych, nauczanie języka regionalnego, nauczanie języków obcych, wyniki egzaminu ósmoklasisty, wyniki egzaminu maturalnego

1. Wprowadzenie

Różnorodność językowa to rzeczywistość Unii Europejskiej, a troska o jej zachowanie jest jedną z fundamentalnych wartości wspólnoty. Zgodnie z Artykułem 3 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), Unia „szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową oraz czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy”¹. Szacunek dla zróżnicowania kulturowego i językowego zgodnie z mottem „zjednoczeni w różnorodności” został zagwarantowany w Artykule 165(1) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFEU). Ponadto, ponieważ języki są najbardziej bezpośrednim przejawem kultury, w Artykule 165(2) TFEU czytamy, że „działanie Unii zmierza do rozwoju wymiaru europejskiego w edukacji, zwłaszcza przez nauczanie i upowszechnianie języków Państw Członkowskich”².

Znajomość wielu języków – kompetencja wielojęzyczna/wielojęzyczność – została uwzględniona w zaleceniu Rady Unii Europejskiej z 22 maja 2018 r. jako jedna z ośmiu kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie³. *Kompetencje w zakresie wielojęzyczności* są wymieniane

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> [DW 18.08.2024].

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> [DW 18.08.2024].

³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01)) [DW 18.08.2024].

obok kompetencji czytania i pisania (*kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji*), które są związane bezpośrednio z umiejętnością skutecznego posługiwania się językiem/językami. Jeszcze trzy z pozostałych sześciu kompetencji kluczowych uwzględnionych przez Radę mają związek z umiejętnościami językowymi. Są to *kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej*, ponieważ kompetencje kulturowe są bardzo ściśle związane z językowymi, a także *kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się* oraz *kompetencje obywatelskie*, które bez umiejętności językowych pozostają bardzo ograniczone w kontekście zjednoczonej Europy i zglobalizowanego świata.

Kompetencje językowe w kontekście europejskim odnoszą się do dwóch obszarów:

- wspierania języków mniejszości narodowych i etnicznych,
- nauki języków obcych w krajach członkowskich.

Tej problematyce poświęcona jest część pierwsza niniejszego raportu⁴.

2. Sytuacja socjolingwistyczna w Polsce – języki mniejszości narodowych i etnicznych i język regionalny

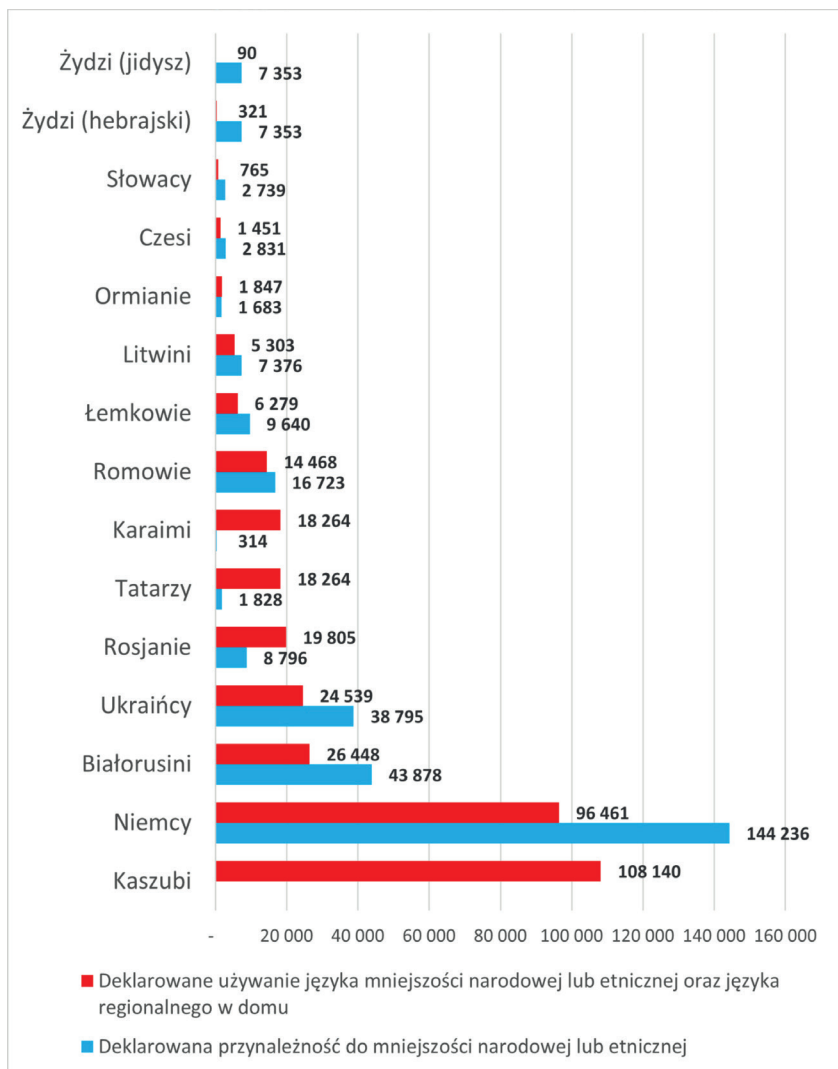
Współczesna Polska może być postrzegana jako kraj homogeniczny pod względem językowym i etnicznym, w którym polski jest jedynym językiem urzędowym (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Artykuł 27)⁵. Niemniej jednak, zgodnie z najnowszym *VIII Raportem dotyczącym sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2019–2020 z 25 października 2022 r.*⁶, w Polsce używany są także:

- jeden język regionalny – kaszubski,
- języki dziewięciu mniejszości narodowych: białoruskiej, czeskiej, litewskiej, niemieckiej, ormiańskiej, rosyjskiej, słowackiej, ukraińskiej i żydowskiej,
- cztery języki mniejszości etnicznych: karański, łemkowski, romski i tatarski (Wykres 1.).

⁴ Niniejszy tekst – część I wraz z częścią II, która poświęcona jest nauczaniu dwujęzycznemu i CLIL w polskim systemie oświaty, a także pokazaniu jego znaczenia w procesie budowania wielojęzycznego społeczeństwa opartego na wiedzy w Polsce – stanowi znacznie rozbudowaną i uaktualnioną wersję raportu przedstawionego w artykule pt. *Positioning CLIL in the Polish Context* (Banasiak, Olpińska-Szkiełko, w druku).

⁵ <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [DW 18.08.2024].

⁶ <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-przyjela-w-dniu-25-pazdziernika-2022-r-viii-raport-dotyczacy-sytuacji-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych-oraz-jezyka-regionalnego-w-rzeczypospolitej-polskiej> [DW 18.08.2024].

Wykres 1. Liczba osób deklarujących przynależność do mniejszości narodowej lub etnicznej i posługujących się danym językiem mniejszości narodowej, etnicznej lub językiem regionalnym⁷

Źródło: opracowanie własne.

W Polsce używany jest również polski język migowy (PJM). Jest to uznawany od 2012 r. przez prawo język naturalny, którym posługują się Głusi

⁷ <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-przyjela-w-dniu-25-pazdziernika-2022-r-viii-raport-dotyczacy-sytuacji-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych-oraz-jezyka-regionalnego-w-rzeczypospolitej-polskiej> [DW 18.08.2024].

Polacy (Kozub, Bartczak, Stanek, 2021: 126) i pierwszy język dzieci obydwojga niesłyszących rodziców⁸.

Głusi posługujący się PJM nie są osobami niepełnosprawnymi, lecz mniejszością językowo-kulturową. Wielka litera G oznacza, że osoba, która nie słyszy, identyfikuje się językowo i kulturowo ze społecznością Głuchych oraz że jej preferowanym sposobem komunikacji jest język migowy (Kalata-Zawłocka, 2021: 7).

Polski język migowy (dalej: PJM) ma charakter wizualno-przestrzenny, tj. jego najważniejszymi elementami są mimika, ruch ciała oraz znaki wykonywane w odpowiednim miejscu i przy pomocy odpowiednich gestów (Kozub, Bartczak, Stanek, 2021: 126). PJM posiada własną gramatykę, różną od polskiej, choć istnieją w nim zapożyczenia z polszczyzny oraz z innych języków migowych⁹.

Wedle danych z Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r., polskiego języka migowego w codziennych kontaktach domowych używa 9 267 osób w Polsce¹⁰. Z jednej strony liczba ta wydaje się realna, zważywszy na to, że „zdecydowana większość osób, która ma problemy ze słuchem, nie zna języka migowego lub zna go słabo”¹¹. Jednakże według innych szacunków, w Polsce PJM posługuje się od 40 do 50 tysięcy¹², a nawet ok. 100 tysięcy osób (Kozub, Bartczak, Stanek, 2021: 126).

3. Nauczanie języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w Polsce

W 2013 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję w sprawie zagrożonych języków europejskich i różnorodności językowej w Unii¹³, wzywając państwa

⁸ <https://firr.org.pl/pjm-sjm-nie-rowne-czyli-co-o-jezykach-migowych-wiedziec-warto/> [DW 4.04.2024].

⁹ PJM nie należy mylić z systemem językowo-migowym (SJM), czyli językiem miganym (Kozub, Bartczak, Stanek, 2021: 120), bazującym na gramatyce języka polskiego i opartym na połączeniu elementów polszczyzny i PJM. Jest to jednak „język” sztuczny, stworzony przez osoby słyszące, w celu ułatwienia porozumiewania się z osobami g/Głuchymi, którego nie można przyswoić w sposób naturalny, tak jak PJM.

¹⁰ <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/tablice-z-ostatcznymi-danymi-w-zakresie-przynaloznosci-narodowo-etnicznej-jezyka-uzywanego-w-domu-oraz-przynaloznosci-do-wyznania-religijnego,10,1.html> [DW 17.04.2024].

¹¹ <https://swiatgluchych.pl/video/dla-ilu-polakow-jezyk-migowy-jest-pierwszym-jezykiem/> [DW 17.04.2024].

¹² <https://firr.org.pl/pjm-sjm-nie-rowne-czyli-co-o-jezykach-migowych-wiedziec-warto/> [DW 4.04.2024].

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52013IP0350> [DW 18.08.2024].

członkowskie do zaangażowania się w ochronę i promocję różnorodności jej dziedzictwa językowego i kulturowego. Polska jest sygnatariuszem tej rezolucji, co oznacza, że również w naszym kraju nauczanie języków mniejszości odgrywa istotną rolę. Tabela 1. przedstawia dane dotyczące szkół podstawowych i średnich, w których nauczane są języki mniejszości oraz język regionalny.

Tabela 1. Nauczanie języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w roku szkolnym 2022/2023¹⁴

Język	Przedszkola		Szkoly podstawowe		Szkoly ponadpodstawowe	
	Liczba uczniów	Liczba placówek	Liczba uczniów	Liczba placówek	Liczba uczniów	Liczba placówek
Białoruski	110	2	1 601	25	515	4
Hebrajski	-	-	279	3	80	2
Kaszubski	387	6	20 774	327	1 321	43
Łemkowski	28	4	216	28	11	3
Litewski	131	3	350	7	119	2
Niemiecki	7 037	128	55 891	600	111	8
Ormiański	-	-	41	3	-	-
Romski	89	1	-	-	-	-
Rosyjski	-	-	54	3	-	-
Słowacki	-	-	184	7	-	-
Ukraiński	382	13	1 734	89	160	13
RAZEM	8 164	157	81 124	1 092	2 317	75

Źródło: opracowanie własne.

Dotychczasowe refleksje na temat nauczania języków mniejszości w Polsce zostały zebrane w tomie pt. *Zweisprachigkeit und Bilingualer Unterricht* (Olpińska-Szkiełto, Bertelle, 2014). Opisano tam m.in. doświadczenia w nauczaniu niemieckiego jako języka mniejszości narodowej (Bartek, 2014; Bielicka, 2014; Gaida, 2014; Jarczewska, 2014), a także kaszubskiego (Mistarz, 2014), ukraińskiego (Syrnyk, 2014) i polskiego języka migowego (Czajkowska-Kisil, 2014; Tomaszewski, Sak, 2014).

¹⁴ [https://dane.gov.pl/pl/dataset/276,nauka-jezykow-mniejszosci-narodowych-etnicznych-i-jezyka-regionalnego/resource/45540/table?page=1&per_page=20&q=&sort= \[DW 4.04.2024\]](https://dane.gov.pl/pl/dataset/276,nauka-jezykow-mniejszosci-narodowych-etnicznych-i-jezyka-regionalnego/resource/45540/table?page=1&per_page=20&q=&sort= [DW 4.04.2024]).

Języki mniejszości narodowych mogą być zdawane na egzaminie maturalnym jako dodatkowy przedmiot obowiązkowy¹⁵. W 2023 r.¹⁶, podobnie jak w latach poprzednich, najczęściej wybierano: białoruski, litewski, łemkowski, kaszubski i ukraiński. Co ciekawe, mimo że mniejszość niemiecka jest najliczniejsza w Polsce, z największą liczbą osób uczących się niemieckiego jako języka mniejszości narodowej, w ostatnich latach (2015–2023) żaden z uczniów nie przystąpił do egzaminu maturalnego z tego języka. Wszyscy absolwenci, którzy w latach 2015–2023 przystąpili do matury z niemieckiego, zdawali go jako język obcy, tj. jeden z trzech przedmiotów obowiązkowych na maturze. Podobnie było w przypadku rosyjskiego.

Dane dotyczące uczniów przystępujących do egzaminu maturalnego z języków mniejszości narodowych oraz niemieckiego i rosyjskiego jako języków obcych w 2023 r. (w Formule 2023)¹⁷ przedstawiono, odpowiednio, w tabelach 2–4 oraz 5–7¹⁸.

Tabela 2. Egzamin maturalny z języka mniejszości narodowej lub etnicznej jako przedmiotu dodatkowego na poziomie podstawowym w 2023 r.

Język	Liczba uczniów	Liczba szkół
Białoruski	100 (+0) ¹	2
Ukraiński	33 (+0)	3

¹⁵ W 2023 r. egzamin maturalny był przeprowadzany w dwóch formułach, tj. 1) w Formule 2023 dla tegorocznych absolwentów 4-letniego liceum ogólnokształcącego; 2) w Formule 2015 dla tegorocznych absolwentów 4-letniego technikum, szkoły artystycznej oraz branżowej szkoły II stopnia. Niezależnie od formuły egzaminu maturalnego wszyscy absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2023 r., obowiązkowo przystępowali do egzaminu maturalnego: w części pisemnej z: (a) języka polskiego, (b) matematyki oraz (c) wybranego języka obcego nowożytnego; w części ustnej z: (a) języka polskiego oraz (b) wybranego języka obcego nowożytnego. Absolwenci szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej obowiązkowo przystępowali również do części pisemnej i części ustnej egzaminu maturalnego z języka danej mniejszości narodowej.

(https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/M_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf) [DW 18.08.2024].

¹⁶ W momencie sporządzania tego raportu „Sprawozdanie z wyników egzaminu maturalnego” za rok 2024 nie zostało jeszcze opublikowane. Wstępne dane dot. tego egzaminu można sprawdzić na stronie: <https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-maturalny-w-formule-2023/wyniki-sprawozdania/> [DW 18.08.2024].

¹⁷ Dane dotyczące wyników egzaminu maturalnego w 2023 r. w Formule 2015 są dostępne na stronie: https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/E_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

¹⁸ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/M_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

Język	Liczba uczniów	Liczba szkół
Litewski	21 (+0)	1
Łemkowski	0	- ²

¹ Liczba przed nawiasem dotyczy zdających w arkuszach standardowych, liczba w nawiasie dotyczy zdających rozwiązujących zadania w arkuszach dostosowanych.

² Brak danych.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Egzamin maturalny z języka mniejszości narodowej lub etnicznej jako przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym w 2023 r.

Język	Liczba uczniów	Liczba szkół
Białoruski	2 ¹	-
Ukraiński	25 (+0)	21
Litewski	18 (+0)	2
Łemkowski	2	-

¹ Dodatkowo 29 osób – laureatów i finalistów olimpiady z języka białoruskiego – było zwolnionych z egzaminu maturalnego i na świadectwie miało wpisany wynik maksymalny.

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/MJMP_jezyki_mniejsz_sprawozdanie_2023.pdf [DW 10.04.2024].

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Egzamin maturalny z języka regionalnego – kaszubskiego (zdawany tylko na poziomie rozszerzonym) w 2023 r.

Język	Liczba uczniów	Liczba szkół
Kaszubski	14 (+0)	8

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Egzamin maturalny z języka niemieckiego i rosyjskiego jako języków obcych na poziomie podstawowym w 2023 r.

Język	Liczba zdających	Liczba szkół
Niemiecki	2 499 (+48)	837
Rosyjski	839 (+41)	359

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Egzamin maturalny z języka niemieckiego i rosyjskiego jako języków obcych na poziomie rozszerzonym w 2023 r.

Język	Liczba zdających	Liczba szkół
Niemiecki	2 733 (+37)	936
Rosyjski	1 012 (+8)	498

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Egzamin maturalny z języka niemieckiego i rosyjskiego jako języków obcych na poziomie dwujęzycznym w 2023 r.

Język	Liczba zdających	Liczba szkół
Niemiecki	307 (+5)	48
Rosyjski	74 (+1)	39

Źródło: opracowanie własne.

4. Nauczanie języków obcych w Polsce

Unia Europejska postrzega znajomość języków obcych jako umiejętność niezbędną na rynku pracy i w edukacji. Ich nauka stanowi ważną część polityki Unii przyczyniającą się do wzrostu mobilności i promowania komunikacji międzykulturowej. Wielojęzyczność zwiększa atrakcyjność Europy na świecie, polityka językowa UE zakłada więc, że każdy jej obywatel powinien oprócz ojczystego znać co najmniej dwa inne języki¹⁹.

Polska realizuje główne założenia polityki językowej UE w zakresie nauczania języków obcych. Obowiązujący system oświaty reguluje ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2024 poz. 737)²⁰, ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2022 poz. 1116)²¹ oraz ustawa z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2022 poz. 1117)²². Obowiązek szkolny w Polsce trwa od 6 do 18 roku życia i obejmuje:

- roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego,
- 8-letnią szkołę podstawową,
- 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum lub 5-letni cykl nauki w szkole branżowej I stopnia (3 lata) i II stopnia (2 lata).

Dzieci młodsze, w wieku 3–5 lat, mają prawo do edukacji przedszkolnej. Wśród wszystkich typów placówek edukacyjnych znajdują się placówki publiczne i niepubliczne.

Od 1 września 2017 r. obowiązkowa nauka pierwszego języka obcego rozpoczyna się w pierwszym roku edukacji przedszkolnej, tj. w wieku 3 lat

¹⁹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/142/politykajezykowa#:~:text=W%20UE%2C%20kt%C2%20opiera%20si%C4%99,bogat%C4%85%20r%C3%B3%C5%BCnorodno%C5%9B%C4%87%20kulturow%C4%85%20i%20j%C4%99zykow%C4%85%E2%80%9D> [DW 18.08.2024].

²⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000737> [DW 18.08.2024].

²¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001116> [DW 18.08.2024].

²² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001117> [DW 18.08.2024].

(w przypadku korzystania przez dzieci z tej formy edukacji) i trwa do końca obowiązkowej edukacji. Obligatoryjna nauka drugiego języka obcego rozpoczyna się natomiast w klasie 7 szkoły podstawowej i także trwa do końca kształcenia obowiązkowego.

Tabela 8. przedstawia liczbę uczniów danego języka obcego (w kolejności alfabetycznej) w Polsce w roku 2022/2023 w danym typie szkoły. Dane liczbowe wyraźnie pokazują zdecydowaną dominację języka angielskiego. Choć niemiecki plasuje się na drugim miejscu pod względem liczby uczących się, to jednak pozostaje daleko w tyle za angielskim. Pozostałe języki, zważywszy na liczbę uczących się, należy uznać za przedmioty niszowe – szczególnie w szkołach podstawowych, technikach i szkołach zawodowych.

Tabela 8. Uczniowie języków obcych w szkołach w Polsce w roku 2022/2023 (jedna osoba może być uwzględniona więcej niż raz)²³

Języki obce	Suma w tysiącach	Udział % uczących się:			
		Szkoła podstawowa	Szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Technikum
Angielski	4 828,8	97,9	80,1	95,8	99,6
Francuski	143,0	0,9	0,0	12,8	3,2
Hiszpański	270,8	2,8	0,1	21,4	3,7
Niemiecki	1 862,1	24,1	20,9	61,1	84,5
Rosyjski	201,7	1,6	2,1	10,7	9,5
Inne	53,8	0,2	0,0	5,7	0,8

Źródło: opracowanie własne.

5. Efektywność nauczania językowego w polskim systemie edukacji

W ostatnich latach w Polsce zaszły istotne zmiany w systemie nauczania języków obcych. Oprócz ustalenia ich początku na etapie edukacji przedszkolnej w 2017 r., kolejną jest stopniowe, ale wyraźne umocnienie się przez angielski na pozycji pierwszego i najpopularniejszego języka obcego (Tabela 8. i 9.). Oznacza to, że nauczanie innych niż angielski języków obcych staje się w Polsce obszarem coraz bardziej niszowym.

Wprowadzenie w Polsce rozpoczynania nauki pierwszego języka obcego już na etapie przedszkolnym należy uznać za decyzję bardzo pozytywną, badań empirycznych na temat skuteczności nauczania szkolnego jest jednak niewiele (Bielicka, 2017).

²³ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczpospolitej-polskiej-2023,2,23.html> [DW 17.04.2024].

Najobszerniejszym badaniem efektywności nauczania języków obcych w polskich szkołach podstawowych pozostaje badanie dotyczące angielskiego przeprowadzone przez Instytut Badań Edukacyjnych w drugiej dekadzie tego wieku (Muszyński, Campfield, Szpotowicz, 2015). Objęto nim uczniów 172 publicznych szkół podstawowych (sprawność mówienia sprawdzano w 42). Rozumienie ze słuchu oraz rozumienie tekstów pisanych sprawdzano u uczniów zarówno pierwszego (klasy 1–3), jak i na drugiego etapu edukacyjnego (klasy 4–6) (por. Enever, 2011: 83). Wyniki pokazują, że były to najlepiej rozwinięte sprawności, chociaż nie zostały one opanowane na wysokim poziomie (Muszyński, Campfield, Szpotowicz, 2015: 80). Mówienie natomiast zostało przez uczniów opanowane w stopniu niewystarczającym. Jak wnioskują autorzy badania:

[na] taki stan rzeczy może wpływać mała ekspozycja uczniów na język angielski na lekcji, mało okazji do ćwiczenia nieco bardziej rozbudowanej komunikacji oraz znikome zastosowanie tak ważnych w tym okresie rymowanek, piosenek, wierszyków i książek dla dzieci lub literatury dziecięcej – innymi słowy, niewystarczająca ekspozycja na mowę ciągłą, wychodzącą poza zakres pojedynczych słów (Muszyński, Campfield, Szpotowicz, 2015: 80).

Badanie wykazało również, że lekcje języka angielskiego w szkole podstawowej są prowadzone raczej w sposób tradycyjny, w oparciu o podręcznik. W pracy nauczyciele nie pokazują sposobów rozwiązywania zadań (nauczanie strategiczne), nie naświatlają ich celów oraz nie dokonują z uczniami ich podsumowania, co autorzy badania komentują w następujący sposób:

[w]ydaje się więc, że nauczyciele zbyt koncentrują się na samym fakcie „zrobienia” zadania, tracąc jednocześnie okazję do pobudzenia motywacji uczniów i do rozwinięcia ich zdolności metapoznawczych (Muszyński, Campfield, Szpotowicz, 2015: 81).

Do podobnych konkluzji doszli autorzy raportu *Early Language Learning in Europe*, badania przeprowadzanego nieco wcześniej w 7 krajach Europy, w tym w Polsce (Enever, 2011: 30, 87). Dodatkowo, wedle nich, polscy uczący się angielskiego na wczesnych etapach edukacyjnych mieli mało kontaktu z mediami i tekstami autentycznymi poza szkołą (Enever, 2011: 62).

Badania prowadzone w Polsce, które dotyczą języków innych niż angielski, są nieliczne i zakrojone na mniejszą skalę. Wnioski z badań Andrzejewskiej (2008) dotyczące niemieckiego były podobne do tych przytoczonych powyżej: wynika z nich, że dzieci opanowują przede wszystkim słownictwo na poziomie receptywnym i w zakresie określonym w programie nauczania i podręczniku (Andrzejewska, 2008: 24 i 27). Co ciekawe, badanie pokazało przy okazji, że ucząc się słówek, dzieci stosują różne strategie wydobywania

znaczenia z kontekstu, np. włączają w ten proces swoją wiedzę o świecie (Andrzejewska, 2008: 29). Może to sugerować obecność potencjału otwierającego możliwości wykorzystywania innowacyjnych metod i technik nauczania języków obcych, takich jak CLIL.

Do podobnych wniosków skłaniają wyniki badań Sopaty (2009), która wykazała, że dzieci chętnie angażują się w zadania wymagające od nich samodzielnego formułowania wypowiedzi oraz ochoczo uczestniczą w zabawach językowych. Są zmotywowane do osiągnięcia proponowanego w nich celu, nie peszą się też niepoprawnością językową swoich wypowiedzi. Oznacza to, że rozwijanie u młodszych uczących się sprawności mówienia nie musi przebiegać wyłącznie przez mechaniczne powielanie zwrotów językowych. Dzieci w wieku wczesnoszkolnym są gotowe i chętne do interakcji w języku obcym, która angażuje emocjonalnie. W odpowiednio zorganizowanym procesie dydaktycznym jest możliwe wykorzystanie ich ciekawości poznawczej i umożliwienie im uczenia się indukcyjnego. W zbliżony sposób konkluduje swoje badania dotyczące nauczania niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolach i szkołach podstawowych zespół pracujący pod kierunkiem Iluka (2015). Ich zdaniem, podejście narracyjne stwarza odpowiednie warunki nauki, gdyż uwzględnia naturalne mechanizmy przyswajania języka. Wykorzystanie tekstów narracyjnych (baśni) umożliwiło stworzenie autentycznych sytuacji komunikacyjnych, pozwoliło na rozwój umiejętności słuchania ze zrozumieniem i zapamiętanie większości słownictwa. Uzyskane wyniki potwierdziły wyższą skuteczność metody narracyjnej w przedszkolnym nauczaniu języka obcego w porównaniu z metodami tradycyjnymi (Sowa-Bacia, 2016: 118). Słuchanie baśni stanowi bowiem dla dzieci nie tylko autentyczną, ale i lubianą sytuację komunikacyjną. Towarzyszą mu zazwyczaj pozytywne emocje, które podnoszą poziom motywacji, uwagi, ułatwiają zapamiętywanie treści, rozwijają kreatywność oraz przyczyniają się do powstawania sieci neuronalnych w mózgu (tamże: 119).

Wobec niewielkiej liczby wyników badań empirycznych, ogólną efektywność nauczania języków obcych w Polsce można próbować ocenić na podstawie wyników egzaminów kończących poszczególne etapy edukacyjne: egzaminu ósmoklasisty kończącego szkołę podstawową oraz egzaminu maturalnego kończącego szkołę średnią.

Wymagania z języka obcego egzaminu ósmoklasisty ustalone są na poziomie A2 w skali *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* (2003). W 2023 roku²⁴ do egzaminu przystąpiło około 510 400 uczniów (w tym 13 800 z Ukrainy): 473 650 uczniów zdawało go w wersji standardowej, a 36 750

²⁴ W momencie sporządzania tego raportu „Sprawozdanie z wyników egzaminu ósmoklasisty za rok 2024 nie zostało jeszcze opublikowane. Wstępne dane dot. tego egzaminu można sprawdzić na stronie: <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/wyniki/> [DW 18.08.2024].

– w wersji dostosowanej do ich specjalnych potrzeb edukacyjnych²⁵. Ósmoklasiści mieli do wyboru następujące języki obce: angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski lub włoski. Blisko 92% wszystkich uczących się wybrało egzamin z angielskiego, a jego średni wynik wyniósł zaledwie 66%. Średnie wyniki egzaminów z innych języków obcych – poza francuskim – także nie przekroczyły 70%. Najstabilniej wypadł sprawdzian z niemieckiego – drugiego pod względem liczby zdających. Jego średni wynik wyniósł zaledwie 53% (szczegółowe zestawienie wyników egzaminu ósmoklasisty przedstawia Tabela 9.).

Tabela 9. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2023 r. (w wersji standardowej)²⁶

JĘZYK	Liczba uczniów	Średnia (%)	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Dominanta (%)	Odchylenie standard. (%)
Angielski	469 270	66	0	100	75	96	29
Francuski	83	82	5	100	95	100	26
Hiszpański	140	69	5	100	86	100	35
Niemiecki	8 410	53	7	100	49	100	26
Rosyjski	1 492	68	0	100	73	100	27
Włoski	8	69	15	100	87	15	36

Źródło: opracowanie własne.

Absolwenci szkół ponadpodstawowych od 2015 r. mogą natomiast przystąpić do egzaminu maturalnego z języka obcego na poziomie podstawowym, rozszerzonym lub dwujęzycznym. Wymagania egzaminacyjne kształtują się następująco:

- 1) B1 (B1+ w zakresie rozumienia ze słuchu) na poziomie podstawowym,
- 2) B2 (B2+ w zakresie rozumienia ze słuchu) na poziomie zaawansowanym oraz
- 3) B2+ (C1 w zakresie rozumienia ze słuchu) na poziomie dwujęzycznym w skali *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* (2003).

W 2023 r. do matury podeszło 151 076 absolwentów liceów ogólnokształcących (w Formule 2023)²⁷ oraz 103 obywateli Ukrainy²⁸. Wszyscy mu-

²⁵ <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/wyniki/> [DW 18.08.2024].

²⁶ <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/wyniki/> [DW 18.08.2024].

²⁷ Dane dotyczące wyników egzaminu maturalnego w 2023 r. dla absolwentów techników, szkół artystycznych i szkół branżowych II stopnia (w Formule 2015) są dostępne na stronie: https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/E_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

²⁸ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/M_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

sieli przystąpić do obowiązkowego egzaminu pisemnego z wybranego języka obcego nowożytnego: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego lub włoskiego. Język angielski jako przedmiot obowiązkowy zdawało 147 877 osób, niemiecki – 2 499, rosyjski – 838, francuski – 210 osób, hiszpański – 332, a włoski – 64 osoby. Najczęściej wybieranym językiem obcym na egzaminie był więc angielski, który zdawało 97,4% absolwentów. Niemiecki został wybrany przez 1,6% zdających, rosyjski – przez 0,6%, natomiast pozostałe języki łącznie – przez 0,4% maturzystów.

Uczący się, którzy ukończyli szkołę w 2023 r., obowiązkowo zdawali ponadto egzamin z jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym, a w przypadku języka obcego nowożytnego – na poziomie rozszerzonym lub dwujęzycznym. W 2023 r. absolwent szkoły lub oddziału dwujęzycznego, który podchodził do egzaminu maturalnego w Formule 2023, miał obowiązek zdawać część pisemną z języka obcego nowożytnego na poziomie dwujęzycznym jako przedmiotu dodatkowego²⁹. Do egzaminu z języka obcego na poziomie dwujęzycznym przystąpiło 6 018 maturzystów (z angielskiego – 5 198 osób, z niemieckiego – 307, z hiszpańskiego – 250, z francuskiego – 149, z rosyjskiego – 74 osoby, a z włoskiego – 40).

Absolwenci mogli także wybrać drugi język obcy albo język mniejszości narodowej lub etnicznej jako przedmiot dodatkowy. W 2023 r. jako przedmiot dodatkowy na poziomie podstawowym 100 osób wybrało białoruski, 22 – litewski, a 33 – ukraiński. Natomiast na poziomie rozszerzonym 31 osób wybrało białoruski, 18 – litewski, 25 – ukraiński, 14 – kaszubski i 2 osoby – łemkowski. Do egzaminu z dodatkowego języka obcego nowożytnego na poziomie rozszerzonym przystąpiło: 117 254 osób z języka angielskiego, 2 733 – z niemieckiego, 1 012 – z rosyjskiego, 914 – z hiszpańskiego, 515 – z francuskiego i 258 – z włoskiego (średnie wyniki tych egzaminów przedstawia Tabela 10.)

Tabela 10. Średnie wyniki egzaminu maturalnego w 2023 r. z języków obcych i języków mniejszości narodowej lub etnicznej oraz języka regionalnego jako przedmiotu obowiązkowego lub dodatkowego (w procentach)³⁰

Języki obce	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
Angielski	85%	69%
Francuski	79%	58%
Hiszpański	76%	53%

²⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja/wymagania-egzaminacyjne-obowiazujace-na-egzaminie-maturalnym-w-roku-2023-i-2024> [DW 4.04.2024].

³⁰ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/M_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

Języki obce	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
Niemiecki	69%	58%
Rosyjski	78%	72%
Włoski	79%	68%
Języki mniejszości	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
Białoruski	75%	99%
Litewski	73%	76%
Kaszubski	–	54%
Ukraiński	74%	73%

Źródło: opracowanie własne.

Liczby te pokazują, że choć edukacja językowa w Polsce jest zgodna z zaleceniami UE w zakresie promowania różnorodności językowej, to jednak programy nauczania języków mniejszości przyciągają niewielu uczniów. Nauka angielskiego dominuje wśród języków obcych – niemal wszyscy uczniowie uczą się go jako przedmiotu obowiązkowego. Mimo to biegłość w nim, a także innych językach obcych pozostaje na niskim poziomie, co potwierdzają wyniki egzaminów. Polska, jako państwo członkowskie UE, zobowiązana jest do podnoszenia efektywności edukacji językowej. Słabe rezultaty, wyraźnie sygnalizują potrzebę poszukiwania i wprowadzania na szerszą skalę innowacyjnych metod nauczania w celu poprawy stanu edukacji językowej w Polsce³¹.

6. Wnioski i rekomendacje

Dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r.³² wskazują, że w Polsce na nieco ponad 38 mln mieszkańców zapytanych o swoją przynależność narodowo-etniczną, 37,5 mln zadeklarowało przynależność polską, zaś 1,5 mln – przynależność inną niż polską, w tym niepolską jako jedyną – jedynie 400 tys. osób. Podobnie kształtują się dane dotyczące języków, jakimi mieszkańcy Polski posługują się w domu: polskiego używa w kontaktach domowych ponad 37,8 mln osób, a ponad 1,7 mln osób deklaruje używanie w domu (także) innego języka.

³¹ Tej problematyce będzie poświęcona część II raportu.

³² <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/tablice-z-ostatcznymi-danymi-w-zakresie-przynaloznosci-narodowo-etnicznej-jezyka-uzywanego-w-domu-oraz-przynaloznosci-do-wyznania-religijnego,10,1.html> [DW 17.04.2024].

Mimo, że nauka języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego jest w Polsce dostępna, z tej formy edukacji językowej korzysta niewielu uczących się, szczególnie na III etapie edukacyjnym. W nauczaniu języków obcych, zdecydowanie dominuje angielski. Prawie wszyscy polscy uczniowie uczą się go jako jednego z dwóch obowiązkowych języków obcych i jest to w większości przypadków pierwszy z nich. Oznacza to, że nauka angielskiego rozpoczyna się wcześniej, trwa dłużej i jest jej poświęconych więcej godzin niż któremukolwiek z innych nauczanych w Polsce języków obcych. Wyniki egzaminów kończących poszczególne etapy edukacyjne (Tabela 9. i 10.), a także punktowe pomiary efektywności, pokazują jednak, że jego znajomość nie stoi w Polsce na wysokim poziomie, podobnie jest z pozostałymi językami.

Polska jako kraj członkowski Unii Europejskiej i sygnatariusz rezolucji Parlamentu Europejskiego z 2013 r.³³ w sprawie zagrożonych języków europejskich i różnorodności językowej w UE jest zobowiązana do podejmowania wysiłków na rzecz podnoszenia poziomu efektywności edukacji językowej w swoim systemie oświaty. Wydaje się, że zastosowanie innowacyjnych podejść i strategii oraz nowatorskich metod i narzędzi jest w tej sytuacji niezbędne. W świetle badań naukowych prowadzonych na całym świecie (Baker, Wright, 2021; Steinlen, 2021) obiecujące są podejścia integrujące nauczanie języków i np. treści przedmiotowych, co ma miejsce nauczaniu dwujęzycznym oraz CLIL-u³⁴. Ich wdrożenie do polskiego systemu edukacji na szerszą skalę wydaje się koniecznością.

BIBLIOGRAFIA

- VIII Raport dotyczący sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2019–2020. Online: <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/rada-ministrow-przyjela-w-dniu-25-pazdziernika-2022-r-viii-raport-dotyczacy-sytuacji-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych-oraz-jezyka-regionalnego-w-rzeczypospolitej-polskiej> [DW 18.08.2024].
- Andrzejewska E. (2008), *Aneignung von fremdsprachlicher deutscher Lexik im frühen Schulalter. Methodologische Probleme bei der empirischen Forschung im grundschulischen Kontext*, (w:) Chlost Ch., Leder G., Krischer B. (red.), *Auf neuen Wegen. Deutsch als Fremdsprache in Forschung und Praxis. Beiträge der 35. Jahrestagung DaF 2007*. Göttingen: Universitätsverlag, s. 17–34.

³³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52013IP0350> [DW 18.08.2024].

³⁴ Dane dotyczące nauczania dwujęzycznego oraz CLIL w Polsce i rozważania na temat perspektyw ich dalszego rozwoju są przedmiotem części II raportu.

- Online: https://www.univerlag.uni-goettingen.de/bitstream/handle/3/isbn-978-3-940344-38-0/fadaf_Bd79.pdf?sequence=1 [DW 18.08.2024].
- Baker C., Wright W.E. (2021), *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, 7th edition, Bristol: Multilingual Matters.
- Banasiak I., Olpińska-Szkiełko M. (w druku). *Positioning CLIL in the Polish Context*, (w:) Romanowski P. (red.), *The Cambridge Handbook of Multilingual Education*. Cambridge University Press, s. 202–228.
- Bartek R. (2014), *Erkenntnisgewinn durch die Kampagne zur Förderung der deutsch-polnischen Zweisprachigkeit in Gebieten, die durch die deutsche Minderheit bewohnt werden*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 201–206.
- Bielicka M. (2014), *Methoden zur Überprüfung des Sprachentwicklungsstandes polnisch-deutsch bilingual betreuter Kindergarten- und Grundschulkindern*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 13–28.
- Bielicka M. (2017), *Efektywność nauczania języka niemieckiego na poziomie przedszkolnym i wczesnoszkolnym w dwujęzycznych placówkach edukacyjnych w Polsce*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Czajkowska-Kisil M. (2014), *Bimodal Bilingualism (Polish Sign Language)*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 217–226.
- Enever J. (red.) (2011), *ELLiE: Early Language Learning in Europe*. British Council. Online: <https://www.teachingenglish.org.uk/publications/case-studies-insights-and-research/ellie-early-language-learning-europe> [DW 18.08.2024].
- Europejski systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, CODN, Warszawa 2003.
- Gaida W. (2014), *Rechtlich-formale Voraussetzungen für das Minderheitenschulwesen und die zweisprachige Bildung in Polen. Erfahrungen der deutschen Minderheit im Oppelner Land und in Oberschlesien*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 227–244.
- Iluk J. (red.) (2015), *Nauczanie języków obcych w przedszkolu i na etapie wczesnoszkolnym na przykładzie języka niemieckiego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Online: https://wydawnictwo.us.edu.pl/sites/wydawnictwo.us.edu.pl/files/077_ack_nauczanie_jezykow_online.pdf [DW 18.08.2024].
- Jarczewska A. (2014), *Aus der Praxis eines zweisprachigen Kindergartens*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 245–256.
- Kalata-Zawłocka A. (red.) (2021), *Tłumacz języka migowego. Kim był? Kim jest? Kim będzie?* Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kalata-Zawłocka A. (2021), *Wstęp*, (w:) Kalata-Zawłocka A. (red.), *Tłumacz języka migowego. Kim był? Kim jest? Kim będzie?* Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 7–14.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Art. 27. Online: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [DW 18.08.2024].

- Kozub M., Bartczak M., Stanek Ł. (2021), *Tłumacz polskiego języka migowego oczami klienta. Wpływ czynników zewnętrznych zaburzających odbiór komunikatów*, (w:) Kalata-Zawłocka A. (red.), *Tłumacz języka migowego. Kim był? Kim jest? Kim będzie?* Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 119–127.
- Mistarz R. (2014), *Kashubian experience in bilingual education*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 293–306.
- Muszyński M., Campfield D., Szpotowicz M. (2015), *Język angielski w szkole podstawowej – proces i efekty nauczania. Wyniki podłużnego badania efektywności nauczania języka angielskiego (2011–2014)*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych. <http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/ibe-ee-raport-jezyk-angielski-w-szkole-podstawowej.pdf> [DW 18.08.2024].
- Olpińska-Szkiełko M. (2013), *Nauczanie dwujęzyczne w świetle badań i koncepcji glottodydaktycznych*. Warszawa: *Studi@ Naukowe*, t. 10. Online: <https://portal.uw.edu.pl/documents/7732735/0/SN+10.+Magdalena+Olpi%C5%84ska-Szkie%C5%82ko++Nauczanie+dwuj%C4%99zyczne+w+%C5%9Bwietle+bada%C5%84%20glottodydaktycznych.pdf> [DW 18.08.2024].
- Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.) (2014), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 11 września 2013 r. w sprawie języków europejskich zagrożonych wymarciem oraz różnorodności językowej w Unii Europejskiej (2013/2007(INI)). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52013IP0350> [DW 18.08.2024].
- Sopata A. (2009), *Erwerbstheoretische und glottodidaktische Aspekte des frühen Zweitspracherwerbs. Sprachentwicklung der Kinder im natürlichen und schulischen Kontext*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM Poznań. Online: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/8707/1/sopata_tekst.pdf [DW 18.08.2024].
- Sowa-Bacia K. (2016), *Efektywność nauczania języka niemieckiego w przed-szkolu*. Warszawa: *Studi@ Naukowe*, t. 31. Online: <https://portal.uw.edu.pl/documents/7732735/0/SN+31+Katarzyna+Sowa-Bacia+Efektywno%C5%9B%C4%87%20nauczania+j%C4%99zyka+niemieckiego+w+przedszkolu.pdf> [DW 18.08.2024].
- Steinlen A. (2021), *English in Elementary Schools: Research and Implications on Minority and Majority Language Children's Reading and Writing Skills in Regular and Bilingual Programs*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.
- Syrnyk M. (2014), *The teaching of the Ukrainian language in Poland*, (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 307–318.
- Tomaszewski P., Sak M. (2014), *Is it possible to educate deaf children bilingually in Poland?* (w:) Olpińska-Szkiełko M., Bertelle L. (red.), *Zweisprachigkeit und bilingualer Unterricht*. Warszawa: Peter Lang Verlag, s. 129–150.
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Dz.U. 2022 poz. 1116. Online: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001116> [DW 18.08.2024].

Ustawa z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. 2022 poz. 1117. Online: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001117> [DW 18.08.2024].

Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Dz.U. 2024 poz. 737. Online: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU2024000073> [DW 18.08.2024].

Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Wersje skonsolidowane 2016. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> [DW 18.08.2024].

Zalecenie Rady UE z 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Online: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01)) [DW 18.08.2024].

Strony internetowe

<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/wyniki/> [DW 18.08.2024].

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/E_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 4.04.2024].

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/E_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

<https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-maturalny-w-formule-2023/wyniki-sprawozdania/> [DW 18.08.2024].

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/MJMP_jezyki_mniejsz_sprawozdanie_2023.pdf [DW 10.04.2024].

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2023/sprawozdanie/M_ogolne_sprawozdanie_2023.pdf [DW 18.08.2024].

https://dane.gov.pl/pl/dataset/276,nauka-jezykow-mniejszosci-narodowych-etnicznych-i-jezyka-regionalnego/resource/45540/table?page=1&per_page=20&q=&sort= [DW 4.04.2024].

<https://firr.org.pl/pjm-sjm-nie-rowne-czyli-co-o-jezykach-migowych-wiedziec-warto/> [DW 4.04.2024].

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001246> [DW 4.04.2024].

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001591> [DW 19.08.2024].

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczypospolitej-polskiej-2023,2,23.html> [DW 17.04.2024].

<https://stat.gov.pl/spisy-powszechn/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/tablice-z-ostatecznymi-danymi-w-zakresie-przynaloznosci-narodowo-etnicznej-jezyka-uzywanego-w-domu-oraz-przynaloznosci-do-wyznania-religijnego,10,1.html> [DW 17.04.2024].

<https://swiatgluchych.pl/video/dla-ilu-polakow-jezyk-migowy-jest-pierwszym-jezykiem/> [DW 17.04.2024].

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/142/polityka-jezykowa-#:~:text=W%20UE%2C%20kt%C3%B3ra%20opiera%20si%C4%99,bogat%C4%85%20r%C3%B3wne%20kulturow%C4%85%20i%20j%C4%99zykow%C4%85%E2%80%9D> [DW 18.08.2024].

<https://www.gov.pl/web/edukacja/wymagania-egzaminacyjne-obowiazujace-na-egzaminie-maturalnym-w-roku-2023-i-2024> [DW 4.04.2024].

Received: 09.10.2024

Revised: 03.04.2025